

УДК 339.661

Скрипка О. О.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

У статті проаналізовано сучасний стан ринку мінеральних добрив України та Франції, їх схожі риси та відмінності, наданий прогноз розвитку. При цьому виділені існуючі групи впливу на ринках двох країн, проведено аналіз державної політики щодо сировинної бази для галузі та екологічності виробництва. Наведено загальносвітовий прогноз розвитку ринку мінеральних добрив та внутрішніх ринків кожної з країн. Виявлені напрямки майбутньої стратегії підприємств на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Ключові слова: хімічна промисловість, консолідація активів, міжнародне виробництво, ринок мінеральних добрив, стратегія підприємств.

В умовах глобальних викликів усі країни світу особливу увагу приділяють розвитку агропромислового сектора, що забезпечує як високу додану вартість, так і захищеність соціальної сфери. Потребуючи ефективних важелів на глобальному ринку, Україна має бути забезпечена як розвинутим АПК, так і глибокою інтеграцією в міжнародні виробничі процеси. Для сучасної національної економіки це питання є обов'язковим для вирішення, воно може визначити нові пріоритети розвитку, технологічні інновації, перспективні цілі зовнішньоекономічної політики.

Дослідженню проблем агропромислового комплексу та міжнародного сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі присвячена низка праць зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких слід зазначити С. Адукова, А. Барабаша, Р. Клименко, Т. Ковеня, А. Коостайада, А. Мовсіяна, К. Семенова, К. Солошонка, Р. Фурро. В роботах названих авторів розглядається важливість міжнародної виробничої кооперації та обґрунтовується необхідність ведення ефективного сільського господарства. Водночас, не дивлячись на досить великий науковий доробок, тенденції ринку змінюються і щоразу необхідно враховувати нові тренди. Важливим є дослідження та прогнозування стану ринку та галузі.

У зв'язку з цим метою даної статті є проведення порівняльного аналізу сучасного стану ринку мінеральних добрив України та Франції, зокрема на прикладі азотних добрив, а також визначення його перспектив і стратегії підприємств, діючих на даному ринку.

Розвиток і ефективність сучасного виробництва у будь-якій галузі залежить від цілої низки чинників, серед яких важливе місце займають зовнішні, у тому числі міжнародні. Останні активно впливають на конкурентоспроможність підприємств галузі на світових ринках і забезпечують високу ефективність в рамках міжнародного виробництва, що, є загальновідомим, представляє собою виробництво товарів та послуг із залучен-

ням іноземного підприємницького капіталу в формі прямих та портфельних капіталовкладень [1, с. 91]. Агропромисловий сектор як найбільший міжгалузевий комплекс, що об'єднує декілька галузей економіки, є одним із найважливіших у багатьох країнах, серед яких і індустріально розвинуті держави. Його розвиток залежить від інтегрованості у міжнародний економічний простір і міжнародне виробництво.

Сучасне сільське господарство неможливо ефективно розвивати без використання мінеральних добрив. Специфікою українського ринку також є те, що Україна залежна від іноземної сировини, перш за все від російського газу, що використовується для виробництва азотних добрив, а також від сирійських фосфоритів чи хібінського апатитового концентрату, що видобувається в РФ та використовуються при виробництві фосфорних добрив [2, с. 162].

Історично склалося так, що найбільш потужні заводи орієнтуються на випуск азотних мінеральних добрив (аміачної селітри, карбаміду, сульфату амонію).

В Україні такі великі виробники мінеральних добрив, як «ЧеркасиАзот», ОПЗ, «Сєверодонецьке об'єднання Азот», Концерн «Стірол», «ДніпроАзот» представляють собою стратегічний комплекс національного значення. Крім того, хімічна галузь є однією з найбільш наукоємних та швидкозростаючих як у всьому світі, так і в Україні. Так, зростання обсягів хімічної промисловості в країні у 2011 році склало 19%, при цьому основу даного збільшення склало виробництво мінеральних добрив та нафтохімія [3]. Серед найбільших імпортерів українських мінеральних добрив у 2012 році – Туреччина, США, країни ЄС, Бразилія, Мексика, країни Африки.

Однак, незважаючи на диверсифіковану географію постачання, доля українських виробників азотних добрив скоротилася з 17% в 2000 році до 3% у 2011 році. Головною причиною таких змін є ціна на основну сировину для галузі – природний газ. Різниця в ціні для російських та українських виробників становила шість разів не на користь національного виробника. Зважаючи на це, різко збільшилася частка російських виробників добрив на внутрішньому ринку України – до 35%. Також необхідно враховувати технологічне відставання українських підприємств від своїх конкурентів, через яке українські виробники витрачають на 10-15% більше газу, ніж сучасні заводи в таких країнах, як Катар, Саудівська Аравія, Єгипет, Китай [4].

Навпаки, французькі корпорації намагаються гарантувати енергетичну незалежність та безпеку, поширюючи діяльність в сфері видобутку та реалізації сланцевого газу. Компанії Total, CGG Veritas, Solvay проводять інвестиційну політику на американському ринку нетрадиційного газу, де нещодавно відкрилися нові можливості. Так, група Total придбала 25% долю родовищ в Чезапек (штат Техас), а також 25% всіх родовищ в Ютіка (штат Огайо), що багаті на конденсати та легку нафту, що робить їх надзвичайно вигідними при виробництві добрив та полімерів за рахунок низької ціни на американський газ [5, с. 11].

Важливим для хімічної промисловості України став 2011 рік, коли відбулися злиття та поглинання під егідою Group DF, в яку увійшли концерн «Стірол», «Азот», (Черкаси та Сєверодонецьк) та «РівнеАзот». Саме непередбачуваність ризиків для бізнесу зробила можливим таке швидке об'єднання більшості стратегічних підприємств хімічної галузі під управлінням однієї компанії, що має доступ до сировинних ресурсів на більш вигідних умовах [6].

У свою чергу, ринок мінеральних добрив Франції є більш диверсифікованим і на ньому представлена більша кількість «великих гравців». Маючи кращі умови для ведення бізнесу, ця країна активно залучає іноземних виробників на власний ринок. На початку 2012 року компанія Borealis, 64% акцій якої належить суверенному фонду емірату Абу Дабі, придбала завод азотних добрив Рес-Rhin та інтегрувала в свій філіал Linzer Agro Trade. Прихід двох світових гігантів даної промисловості може внести значні зміни в розвиток ринку мінеральних добрив Франції, значно загостривши конкуренцію. Першим є OCI Agro, єгипетська компанія, що виробляє 7,7 млн. тонн азотних добрив. Вірогідно, що діяльність OCI Agro буде направлена на розвиток ринку карбаміду Франції, де є значний потенціал, оскільки на карбамід приходилося лише 10% всього ринку простих азотних добрив, що були поставлені фермерам у минулу посівну. Очевидно, що для виконання задачі буде залучено завод Sorfert, 51% якого належить OCI, а 49% – Sonatrach (алжирська державна компанія). Планувалося введення його в експлуатацію на початку 2012 року, але воно було перенесене до 1 кв. 2013 року. Цей завод матиме виробничі потужності 1,2 млн. тонн карбаміду та 0,8 млн. тонн аміаку в рік. Для подальшої експансії на французькому ринку передбачено будівництво потужностей в США та Бразилії, що буде завершено у 2015 році [7, с. 5].

Другим учасником на даному ринку є російський Єврохім – компанія, що входить до десятки найбільших виробників мінеральних добрив в світі. Група має широкий портфель продуктів серед яких карбамід, аміачна селітра, азотмісткі розчини, NPK, DAP, MAP. Діяльність у Франції розпочалася із купівлі місцевої дистрибуторської мережі K+S Nitrogen та виробничих потужностей, – заводу в Антверпені що належав BASF. Головними завданнями є спрощення структур та їх повна інтеграція. Група спроможна вивести на ринок 4,5 млн. тонн азотних добрив в рік, а також спеціальні продукти. Крім того, сильну конкуренцію їм складуть діючі лідери французького ринку – Yara France, Timac Agro, GPN.

Основними напрямками розвитку французького ринку мінеральних добрив є подальша технологізація процесів виробництва та самої продукції, збільшення частини «наукоємних» добрив: Ареx, V2, Entec. Незважаючи на обмежувальні закони, в 2012 році відбулося збільшення поставок карбаміду на 66%, в порівнянні з 2011, але Франція не займає і 2% світового ринку азотних добрив, більше орієнтуючись на фосфорні, однак тут ситуація схожа на аналогічну в Україні – країна є залежною від сировини та імпортує фосфорити з Марокко. Таким чином, як і Україна, Франція є повністю залежною від сировини для фосфорних добрив, що постачається

з Північної Африки [8, с. 19].

Французька влада вважає за необхідне введення податку на викиди вуглецю, що оподатковував би товари, що проходять кордони ЄС, відновлюючи таким чином конкуренцію та сприяючи протекціонізму, з країнами, що мають дешеву сировину. Це буде підтримувати французькі підприємства, витрати яких збільшилися на 10-15% у зв'язку з необхідністю придбання квот, що забезпечили зменшення викидів на 65% з 1990 року [8, с. 19].

Таким чином, владні органи вважають за потрібне фіскально захистити національного виробника та стимулювати екологічність виробництва, однак податок встановлюється, виходячи не з викидів, а з обсягу продаж, тобто це – подвійне оподаткування для європейських корпорацій, що не провели достатньо ефективної політики, направленої на зниження кількості діоксиду вуглецю та оксиду азоту на своїх підприємствах. З іншого боку, вищезгаданий нетрадиційний газ може використовуватися у виробництві азотних добрив, що вносить додаткове посилення конкуренції між корпораціями, надаючи перевагу тим компаніям, що інвестували в дане джерело альтернативної енергетики.

Даний приклад демонструє різницю у формуванні екологічної та податкової політики щодо підприємств-виробників добрив у Франції та Україні. Являючись постіндустріальною економікою із сильною соціальною складовою, французька сторона намагається максимально обмежити шкідливе виробництво та притягнути до фінансової відповідальності компанії, що не вжили необхідних заходів. Україна, у свою чергу, більш лояльно ставиться до «брудного виробництва», продає власні квоти на викиди вуглекислого газу промислово розвинутим країнам, однак встановлений курс на модернізацію виробництва допоможе, як в конкурентній боротьбі, так і в екологізації виробництва. Так, наприклад, на «Рівнеазот» використовується 950 кубометрів газу для вироблення 1 тони аміаку, а загалом, в Україні, на даний момент середнім показником використання природного газу на тонну аміаку є 1100 кубометрів. Українські підприємства активно працюють над модернізацією виробничих потужностей та зниженням витрат.

Згідно з позитивним прогнозом розвитку глобальної індустрії мінеральних добрив, що його опублікувало американське агенство Lucintel, на протязі наступних п'яти років обсяг ринку досягне 193,82 млрд. дол. при середньорічному темпі зростання в 5,4% [9, с. 21].

Попит на основні продовольчі культури, фрукти, овочі, продукти тваринництва та біопаливо залишиться стійким, що буде сприяти більш широкому використанню добрив для підтримки високого рівня виробництва. Збільшення чисельності населення, як очікується, також буде стимулювати збільшення споживання добрив в світі.

Світовий ринок добрив дуже фрагментований та залежить від врожаю, обізнаності фермерів та доступності кредитів. Витрати на дослідження та розробки продовжують зростати в зв'язку з посиленням законодавчого тягара, складністю виробництва продукції, а також з огляду на те, що

продажі різних сегментів добрив, багато в чому залежать від кліматичних умов та вирощуваних сільськогосподарських культур.

Світові тенденції розвитку сільського господарства значно впливають на динаміку виробництва та використання мінеральних добрив. Враховуючи прогнози демографічні показники, необхідним буде збільшення виробництва продуктів харчування, що неможливо без активного використання мінеральних добрив. Внаслідок зміни кліматичних умов, опустелювання орних земель, урбанізації, відношення орних земель до населення зменшиться на 55% до 2030 року, що буде вимагати більш раціонального їх використання. Таким чином, зростаючий попит на сільськогосподарську продукцію та скорочення площі необхідних земель буде сприяти зростанню важливості мінеральних добрив [9, с. 14].

Виробництво комплексних добрив, розчинів добрив є одним з найперспективніших векторів розвитку галузі. На сьогоднішній момент виробництво монодобрив зменшується і все більше заміщується комплексними, використання яких є запорукою підвищення родючості земель та втілення ефективних технік ведення господарства. У свою чергу, прогнозується двократне збільшення ринку мінеральних добрив в Україні, зокрема використання азотних добрив збільшиться з 950 тис. тонн в 2012 до 2 млн. тонн, фосфорних добрив – з 225 до 460 тис. тонн, калійних добрив – з 125 до 270-280 тис. тонн. Це пов'язано з тим, що протягом п'яти років кількість орних земель в Україні може збільшитися на 7 млн. га, з 18, 7 млн. га в цьому році, до 25,4 млн. га в 2017 році, а кількість внесених добрив на гектар збільшиться на 35-40% [10, с. 27].

Подальший розвиток підприємств буде залежати від ціни на природний газ, постачальником якого залишається РФ. Ми припускаємо, що подальша стратегія українських підприємств буде направлена на посилення експортних позицій в ЄС, загострення конкуренції на внутрішньому ринку з імпортними виробниками та орієнтація на випуск більш технологічно складної, і, як наслідок, з більшою доданою вартістю, продукції. Українські виробники будуть збільшувати використання аміаку для виробництва таких добрив, як аміачна селітра, карбамід, карбамідно-аміачна суміш. Така стратегія має збільшити рентабельність виробництва та буде відповідати актуальному на ринку попиту. Своєчасна реакція на зміну кон'юнктури ринку має забезпечити успішний розвиток вітчизняних виробників, посилення їх присутності на закордонних та внутрішньому ринках.

Таким чином, можемо зробити висновок, що сектор виробництва мінеральних добрив є стратегічним і одним з пріоритетних в Україні. Наявність потужностей, сталих зв'язків, прагнення до модернізації та енергоефективності є запорукою конкурентоспроможності в глобальній системі міжнародного виробництва. Сприятлива світова кон'юнктура лише посилить позитивні ефекти від розвитку хімічної галузі загалом та виробництва мінеральних добрив зокрема. Франція, що є найпотужнішим агровиробником ЄС, приділяє велике значення розвитку власного ринку мінеральних добрив, посиленню конкурентної боротьби та збільшенню

технологій «зеленої хімії», що виражаються в економічних здобутках. Вважаємо, що подальше предметне дослідження даного питання є актуальним в розрізі діючих трендів світової економіки та може дати практичні рекомендації щодо розвитку галузі.

Список літератури:

1. Транснаціональні корпорації : навчальний посібник / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький. – К. : Таксон, 2001. – 304 с.
2. Клименко Р. Н. Сравнительная характеристика сирийского фосфорита - сырья фосфорсодержащих минеральных удобрений // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. – 2010. – № 5. – С. 159-162.
3. Виробництво основних видів промислової продукції по місяцях [Електронний ресурс] Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Крупнейшие компании Украины – Химическая промышленность – 1 вересня 2012 р. [Електронний ресурс] Дело. – Режим доступу : <http://delo.ua/business/kрупнейshie-kompanii-ukrainy-himicheskaja-promyshlennost-163483/>.
5. Vйronique Le Billon. Les industriel franзais a la conquete du marchй de gaz de schiste // Les Echos. – 14 Octobre 2012. – P. 11-12.
6. История Group DF [Електронний ресурс] – Прес-служба Group DF – Режим доступу : <http://www.groupdf.com/ru/about/history>.
7. Les challengers montent aufront // Agrodistribution – Hors-s rie Novembre 2012. – P. 4-6.
8. Renaud Fourreaux. Le nouveau visage des fabricants // Les engrais. – Novembre 2012. – № 11. – P. 18-19.
9. Global Agrochemicals Industry 2012-2017: Trend, Profit and Forecast Analysis. Lucintel. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lucintel.com/reports/chemical_composites/global_agrochemicals_industry_2012_2017_trends_foreacast_july_2012.aspx.
10. Програма «Зерно України». Міністерство аграрної політики та продовольства України. Національна академія аграрних наук України. – К. : ДІА, 2011. – 48 с.

Скрипка А. А.

аспірант Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ РЫНКА МИНЕРАЛЬНЫХ УДОБРЕНИЙ УКРАИНЫ И ФРАНЦИИ

Резюме

В статье исследовано современное состояние рынка минеральных удобрений Украины и Франции, их общие черты и различия, дан прогноз их развития. выделены существующие группы влияния на рынках двух стран. Анализируется государственная политика относительно сырьевой базы для отрасли и экологичности производства. Приведены общемировой прогноз развития рынка минеральных удобрений и внутренних рынков каждой из стран. Выделены направления стратегии предприятий на внутренних и внешних рынках.

Ключевые слова: химическая промышленность, консолидация активов, международное производство, рынок минеральных удобрений, стратегия предприятий.

Skrypka O.

graduate of the Odessa I.I.Mechnikov National University

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PERSPECTIVES
FOR THE FERTILIZER MARKET OF UKRAINE AND FRANCE**

Summary

The article examines the current state of the market of mineral fertilizers in Ukraine and France, their similarities and differences, given the forecast of their development. The study describes the current impact of the markets of the two countries. We analyze government policy on raw materials for industry, environmental production. A brief analysis of the future strategy of enterprises was made. We also provided an outlook for the global market of mineral fertilizers, as well as separate one for the domestic market of each country. Enterprise strategies in domestic and international markets were also highlighted.

Key words: chemical industry, the consolidation of the assets, the international production, the market of mineral fertilizers, the strategy of the enterprises.